

нальних програм, а також сприятимуть сталості розвитку. Також наголошуємо на важливості та ефективності антициклічної політики уряду порівняно з програмою заходів для забезпечення післякризового розвитку, яка має бути однією з обов'язкових складових цієї політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сушко І.М. Модель Хікса для двох регіонів з відкритою економікою / І.М. Сушко, С.В. Янчук, Т.В. Дідківська // Економічна кібернетика. – 2008. – № 1–2 (49–50). – С. 29–37.
2. Омельченко Р.В. Інноваційні фактори циклічності економічного розвитку / Р.В. Омельченко // Економічний часопис ХХІ ст. – 2011. – № 1–2. – С. 31–34.
3. Герасимчук З.В. Циклічні особливості розвитку вітчизняного ринку молочних продуктів / З.В. Герасимчук, О.В. Кошій // Економіка і регіон. – 2009. – № 2 (21). – С. 64–69.
4. Довбняк Т.Ф. Циклічність української економіки в 2000–2008 роках / Т.Ф. Довбняк // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1 (91). – С. 65–72.
5. Juglar С. Des crises commerciales et de leur retour periodique en France, en Angleterre et aux Etats-Unis / Juglar С. – Р., 1862.
6. Шкурупій О.В. Циклічність світового економічного розвитку: теоретико-методологічні підходи до пізнання сутності / О.В. Шкурупій, І.О. Пінчук, Т.О. Білоброва // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – 2010. – № 4. – С. 62–66.
7. Матеріали Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Ліщук В. Динаміка інвестиційного потенціалу регіонів України та економічний цикл / В. Ліщук // Економіст. – 2011. – № 3. – С. 14–16.
9. Дошин С.В. Особливості сучасних економічних циклів / С.В. Дошин // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – 2011. – Вип. IV (44). – С. 97–101.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2012.

УДК 658.8:658.589

Ваганова Л.В., аспірант

Хмельницький національний університет

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ГАРАНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ

В статті виділена система бухгалтерського учета из информационной системы управления, проанализирована учетная политика предприятия как инструмент реализации системы бухгалтерского учета, исследованы отраслевые особенности организации учета на машиностроительных предприятиях.

Ключевые слова: *информационная система, учетная политика предприятия, искажения финансовой отчетности, отраслевые особенности организации учета.*

In the article the system of accounting has been distinguished from information management system; account policy of an enterprise as a tool of accounting system realization has been analyzed; sectoral peculiarities of accounting organization at machine-building enterprises have been investigated.

Key words: *information system, accounting policy of an enterprise, distortions of financial statements, sectoral peculiarities of accounting organization.*

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. Інформаційна система, пов'язана з постійним обміном зовнішніх та внутрішніх інформаційних потоків, багатоваріантністю видів інформації, безупинно циркулює в системі управління підприємства. При цьому пріоритетну роль у цьому процесі відіграє бухгалтерська інформаційна система, оскільки саме в ній формується достовірна і повна інформація для будь-якого рівня обліку та фінансових аналітиків. Переважна більшість методик визначення рівня економічної безпеки підприємств за окремими функціональними складовими ґрунтується на даних бухгалтерського обліку. Тому виникає прямий зв'язок між рівнем економічної безпеки машинобудівних підприємств та достовірністю показників фінансової звітності підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інформативності фінансової звітності для прийняття та реалізації управлінських рішень знайшла відображення у працях таких вітчизняних вчених, як Г. Білик, О. Бородкін, Ф. Бутинець, Б. Валусев, С. Голов, В. Єфіменко, М. Кужельний, М. Лучко, А. Поддерьогін, М. Пушкар, В. Сопко та ін., а також у працях зарубіжних дослідників: Ч. Гаррісона, К. Друрі, Р. Ентоні, В. Івашкевича, Р. Каплана, Р. Манна, Б. Нідлза, С. Ніколасвої, В. Палія, Дж. Ріса, С. Сатубалдіна, С. Стукова, М. Ткача, Дж. Фостера, Д. Хана, Ч. Хорнгрена, А. Шеремета, А. Яругової та ін.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. З метою побудови рейтингу рівня економічної безпеки машинобудівних підприємств на рівні регіону або держави взагалі виникає необхідність у створенні галузевої облікової політики підприємств з урахуванням галузевих особливостей машинобудівного виробництва.

Формування цілей статті. Визначити галузеві особливості організації обліку з метою підготовки обліково-аналітичного гарантування економічної безпеки підприємств машинобудування.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Для прийняття правильних управлінських рішень навіть на рівні підприємства повинні використовуватись дані, які відповідають певним правилам, вимогам і нормам, що є зрозумілими та прийнятними для користувачів. Зокрема, щоб порівняти фінансові результати, досягнуті у попередньому та поточному звітних періодах, необхідно використовувати лише порівнянні відповідні показники, тобто такі, які визначені за єдиною методикою з використанням однакових баз розрахунку, критеріїв та правил [3].

Інформаційною системою управління, яка повинна забезпечувати актуальність інформації, об'єктивність даних, повноту відображення, погодженість та інформаційну єдність показників, є система бухгалтерського обліку. Саме вона повинна містити окремі підсистеми з тим, щоб в кожній із них диференційовано формувалась і оброблялась інформація. Такими підсистемами бухгалтерського обліку є [1]:

- підсистема фінансового обліку – упорядкована і регламентована система збирання, вимірювання, відображення, обробки і передавання інформації про фінансово-господарську діяльність підприємства і складання фінансової звітності, що дає можливість контролювати фінансовий стан підприємства;
- підсистема управлінського обліку – сукупність методів і процедур, які забезпечують підготовку і надання інформації щодо використання ресурсів і проходження господарських процесів для планування, контролю й прийняття рішень на різних рівнях управління підприємством з метою впливу на них;
- підсистема податкового обліку – сукупність певних правил і процедур, затверджених державою для формування інформації про рівень, повноту і своєчасність нарахування і сплати податків з метою контролю за ними і складання податкової звітності.

Фінансовий, управлінський і податковий облік ґрунтуються на тому самому масиві даних, але подають їх різну інтерпретацію й втілення у різній підсумковій інформації.

Побудова та належне функціонування системи бухгалтерського обліку передбачає поєднання методологічних та організаційних принципів його здійснення. Разом з тим, якщо методологічні засади обліку розробляються і встановлюються централізовано, то організаційні принципи побудови облікового процесу вирішуються кожним підприємством самостійно. Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» питання організації бухгалтерського обліку на підприємстві належать до компетенції його власника або уповноваженого органу (посадової особи) відповідно до законодавства та установчих документів [4].

Як відомо, система бухгалтерського обліку повинна бути такою, щоб забезпечувати оптимальну якість інформації при мінімальних термінах збирання і обробки даних, а також максимальну ефективність праці виконавців. Інструментом реалізації цього може бути належним чином сформована облікова політика підприємства, оскільки підприємство розробляє облікову політику, яка підпорядковується потребам внутрішнього менеджменту. Як правило, для прийняття ефективних управлінських рішень менеджери не обмежуються суто внутрішньою фінансовою інформацією, а порівнюють її з відповідними показниками подібних підприємств, підприємств-конкурентів чи ділових бізнесових партнерів. Тому закономірно виникає потреба в уніфікації вимог до фінансової інформації у межах виду діяльності, регіону, всієї економічної системи країни. Процес такої уніфікації називають стандартизацією бухгалтерського обліку. Стандартизація бухгалтерського обліку – це процес розроблення та послідовного застосування єдиних вимог, правил та принципів до визнання, оцінки і відображення у фінансових звітах окремих об'єктів бухгалтерського обліку.

Інтеграція вітчизняної економіки у світову зумовлює відображення даних бухгалтерського обліку суб'єктів господарювання за принципами спільних підприємств, що використовуються для задоволення інформаційних потреб менеджерів і маркетологів у вивченні інтеграційних процесів світової

економіки. Бухгалтерський облік і фінансова звітність використовуються національними і міжнародними судово-арбітражними органами під час вирішення фінансових претензій між вітчизняними та зарубіжними діловими партнерами. Ці джерела інформації необхідні під час проведення міжнародного аудиту судово-бухгалтерських, економіко-фінансових експертиз тощо.

Слід зазначити, що в практиці ведення бухгалтерського обліку трапляються випадки спотворення фінансової звітності, зокрема [3]:

- завищення суми дебіторської заборгованості у зв'язку з ненарахуванням резерву сумнівних боргів;
- завищення вартості запасів після первісного визнання їх активами у зв'язку з тим, що бухгалтер не завжди розраховує найменшу з величин – вартість придбання, або чисту вартість реалізації запасів;
- порушення принципу співвідношення доходів і витрат у випадках, коли доходи визнано, а витрати віднесено до складу витрат майбутніх періодів;
- списання частини витрат безпосередньо на рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)», що призводить до завищення прибутку поточного періоду у «Звіті про фінансові результати».

Зазначений перелік не є вичерпним і містить найтиповіші способи спотворення звітності. Крім цього, відповідно до ст. 10 Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» для забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємства зобов'язані проводити інвентаризацію активів і зобов'язань, під час якої перевіряються і документально підтверджуються їх наявність, стан та оцінка [4]. Тому, якщо підприємство не провело інвентаризацію, то його фінансова звітність не може вважатися абсолютно достовірною.

Доцільно зауважити, що користувачі фінансової звітності з великою довірою ставляться до фінансової звітності, яку перевірів аудитор і щодо якої надано аудиторський висновок. З другого боку, ПСБО дозволяють управлінському персоналу підприємства самостійно обирати і змінювати методи обліку, встановлювати і змінювати терміни корисного використання активів, а також бухгалтерські оцінки. Таким чином, поняття «облікова політика» може бути інструментом, за допомогою якого підприємство, або інші зацікавлені особи можуть отримати додаткові доходи чи інші економічні вигоди. Маючи такий інструмент, керівництво спроможне розробити облікову стратегію, яка передбачатиме управління фінансовою звітністю, а також існує ймовірність певного «маніпулювання» її показниками.

Позитивно оцінюючи можливість формування індивідуальної облікової політики, без якої в сучасних умовах неможливо уявити роботу бухгалтерії, та процеси формування інформаційних ресурсів, які б давали якісну базу для прийняття рішень, слід зазначити і деякі негативні наслідки такої самостійності на макрорівні. Як зазначає В. Мосаковський, «наявність індивідуальної облікової політики конкретного підприємства ставить під сумнів доцільність узагальнення даних звітності органами статистики України з метою використання на макрорівні» [2]. І, як наслідок, робить висновок, що «належне формування даних фінансової звітності може досягатися лише при застосуванні єдиної облікової політики в цілому по національному господарству України» [2].

Підтримуючи необхідність забезпечення достовірності даних на макрорівні, вбачаємо дещо інший підхід до вирішення цієї проблеми, який ґрунтується на таких твердженнях: формування облікової політики необхідно здійснювати з урахуванням того, що система бухгалтерського обліку містить підсистеми фінансового, управлінського та податкового обліку; облікова політика – це сукупність певних елементів: теорія облікової політики, методологія обліку, технологія обліку і організація обліку. Тому мова може йти про уніфікацію облікової політики щодо ведення фінансового обліку із деякими питаннями методології (правил оцінки об'єктів обліку, критеріїв розмежування основних засобів та малоцінних і швидкозношуваних предметів, порядку нарахування амортизації та ін.), які впливають на зіставність облікових показників. Стосовно питань теорії, технології, організації і багатьох питань методології обліку, немає потреби у їх регламентації на національному рівні, оскільки тільки індивідуальна облікова політика дає можливість оцінити рівень постановки облікової роботи, сформувати повну і достовірну картину майнового та фінансового стану підприємства, врахувати потреби системи управління в необхідній інформації і, відповідно, зорієнтувати систему обліку на потреби управлінської системи [1].

Формування облікової політики – процес складний, що вимагає від керівника підприємства та головного бухгалтера професійних знань, здатності прогнозувати діяльність підприємства та своєчасно приймати управлінські рішення. Тому визначення особливостей господарювання та факторів впливу на облікову політику є важливим у напрямі удосконалення організації бухгалтерського обліку на машинобудівних підприємствах, які забезпечують сталий розвиток країни.

Об'єктами облікової політики вважають процеси з організації та ведення обліку, щодо яких є альтернативні варіанти. Принципи, правила, способи, методичні прийоми та процедури, які вибирають з урахуванням особливостей діяльності підприємства із загальноприйнятих, відносять до елементів

методології облікової політики. Загальні підходи до ведення бухгалтерського обліку єдині для усіх підприємств, але різні галузі економіки мають свої організаційні та технологічні особливості, що впливають на організацію обліку на конкретному підприємстві. Саме це і визначило необхідність вивчення впливу галузевих особливостей на організацію бухгалтерського обліку.

Так, на організацію обліку машинобудівного виробництва впливають такі притаманні цій галузі особливості (табл. 1).

Таблиця 1

Особливості машинобудівного виробництва, що впливають на організацію обліку

Особливості	Вплив на організацію обліку
Багатогалузевий характер	Розвинена побудова аналітичного обліку
Тривалий виробничий цикл (до 1 року)	Облік незавершеного виробництва; оцінка запасів при відпуску у виробництво чи іншому вибутті; оцінка запасів на дату балансу; оцінка залишків незавершеного виробництва
Наявність суміжної та побічної продукції	Методика калькулювання та розподілу витрат виробництва
Наявний процес виробництва	Процес визначення прямих та непрямих витрат та виробничої собівартості продукту
Спеціалізація	
Наявність транспортно-заготівельних витрат	Можливість відкриття для обліку транспортно-заготівельних витрат субрахунка 28.9 «Транспортно-заготівельні витрати» до відповідних рахунків запасів. Транспортно-заготівельні витрати, які входять до первісної вартості запасів, придбаних у постачальників, безпосередньо включати до собівартості запасів; інші витрати, що входять до первісної вартості запасів, придбаних у постачальників, щомісяця відносити на вартість придбаних запасів
Порядок визначення виробничої собівартості для кожного об'єкта обліку витрат	Визначення переліку, складу статей калькулювання виробничої собівартості продукції (робіт, послуг); переліку і складу змінних та постійних загальновиробничих витрат; бази розподілу загальновиробничих витрат; включення нерозподілених постійних загальновиробничих витрат до складу собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг) у період їх виникнення
Наявність виробничої потужності	Встановлення нормальної потужності цехів згідно з планом виробництва на рік
Наявність різноманітної продукції	Розподіл виробництва і реалізації видів продукції (робіт, послуг) відповідно до основної, операційної діяльності, іншої операційної, іншої звичайної діяльності

Галузеві особливості необхідно враховувати при складанні наказу про облікову політику. Значними елементами методики облікової політики, на які впливає належність до тієї чи іншої галузі економіки, є принципи та правила фіксації та передачі інформації, аналітичний облік, оцінка активів, облік та розподіл загальновиробничих витрат, облік витрат та визначення результатів діяльності. Щодо технології, яка є важливою складовою наказу про облікову політику, то характерні особливості впливають на План рахунків бухгалтерського обліку, документообіг конкретної юридичної особи, форму бухгалтерського обліку тощо.

Використання підприємством прийнятих оцінок є значною частиною складання фінансової звітності, тому що облікова оцінка є невід'ємною складовою облікової політики підприємства і забезпечує достовірність облікових даних та інформації, яка міститься у звітності.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших робіт у цьому напрямку. У статті виділено систему бухгалтерського обліку із системи інформаційної системи управління, проаналізовано облікову політику підприємства як інструмента реалізації системи бухгалтерського обліку, визначено основні випадки спотворення фінансової звітності та досліджено галузеві особливості організації обліку на машинобудівних підприємствах.

Аналіз найбільш важливих особливостей машинобудівного виробництва дозволив сформулювати висновок про те, що для виробничого підприємства найбільш суттєвим фактором впливу на форму-

вання облікової політики є вид діяльності. Для них характерним є вибір порядку ведення обліку витрат виробництва. Від того, яку систему обліку або метод обліку витрат обере конкретне підприємство, взагалі залежать фінансові результати його діяльності.

У зв'язку із чинним Податковим кодексом України посадовим особам підприємства необхідно внести корективи до Наказу про облікову політику підприємства щодо формування виробничої собівартості продукції, товарів послуг з метою врахування методологічної новації (податкової амортизації) для визначення фінансового результату діяльності підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковальчук С. Бухгалтерський облік як інформаційна система управління / С. Ковальчук, В. Панасюк // Економічний аналіз. – 2010. – № 6. – С. 77–80.
2. Мосаковський В. Який облік потрібен Україні? / В. Мосаковський // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 12. – С. 16–27.
3. Струк Н.С. Аналіз інформативності фінансової звітності підприємств України, як ділових партнерів на ринку [Електронний ресурс] / Н.С. Струк. – Режим доступу до статті: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Vlca/Ekon/2009_30/35.pdf
4. Україна. Закон «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV, від 16 липня 1999 р. // Нове діло. – 2000. – № 15 (34).

Стаття надійшла до редакції 13.03.2012.

УДК 336.275.2

Бутенко О.І., к.е.н., доцент
Європейський університет, м. Черкаси

ЕМІСІЙНИЙ РЕСУРС: СУТЬ, ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

В статті розглядається сутність емісійних денег, роль емісійного фінансування в розв'язанні економічних, фінансових проблем; особливості використання емісійних ресурсів в Україні.

Ключевые слова: емісія денег, оптимальність денежної емісії, дефляція цен, інфляція, монетаристська політика, монетарні рычаги, обмеження.

The article deals with the problem of money emission. It also pays attention to the role of emission as a kind of financing in the process of solving different economic and finance problems. It also examines peculiarities of the use of private emission resources in Ukraine.

Key words: money emission, optimization of money emission, price deflation, inflation, monetary policy, monetary key factors, limitations.

Актуальність теми дослідження. Одним із ефективних способів реалізації фінансової політики може стати нарощування обсягу та вдосконалення способів використання емісійного ресурсу. Нинішня фінансова криза доводить об'єктивну необхідність і позитивну роль проведення необхідних емісій. Емісійні ресурси центрального банку можуть бути використані на такі потреби, як: збалансування державного бюджету, збільшення кредитної підтримки реального сектора, нарощування капіталу банківської системи тощо. Поведінка центрального банку конкретної країни у питаннях проведення емісійної політики визначається тими функціями і завданнями, що законодавчо за ним закріплені, та рівнем його самостійності.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблеми ролі монетарної політики, значимості управлінських рішень із проблем грошових ресурсів, у т. ч. емісійних, в ефективному функціонуванні фінансової системи висвітлені у працях зарубіжних і вітчизняних учених М. Фрідмена, В. Гейця, С. Мочерного, А. Гальчинського та інших. Разом із тим варто зауважити, що поняття емісійного ресурсу досить складне і не знайшло серед економістів однозначного трактування [1, с. 22]. На прорахунки НБУ у здійсненні об'єктивно необхідних емісій вказують С. Гриневецький і Т. Ковальчук [2]. Нинішня фінансова ситуація в Україні вказує на важливість подальшого наукового обґрунтування доцільності проведення необхідних грошових емісій.